

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

Katedra humanitních věd

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Přeshraniční spolupráce v rozvoji ašského regionu

2015

Bc. Klára Machová

Souhrn a klíčová slova

Diplomová práce se zabývá zapojením ašského regionu do přeshraniční spolupráce. Využívá hlavních teoretických koncepcí vztahujících se k regionu a regionálnímu rozvoji, přeshraniční spolupráci a věnuje se specifickým rysům českého příhraničí. Na základě těchto koncepcí analyzuje konkrétní rysy přeshraniční spolupráce ašského regionu, například historické souvislosti rozvoje regionu a možnosti a limity geografické polohy Ašska v příhraničí. Práce je případovou studií zaměřenou na konkrétní strategické dokumenty a výstupy z rozhovorů s představiteli města. Zabývá se jednak strategickým plánem spolupráce příhraničních měst Aš a Selb, výstupy a výsledky realizace projektů financovaných z prostředků Evropské unie, spoluprací s partnerskými městy Aše a potenciálem pro další rozvoj regionu v návaznosti na přeshraniční spolupráci. V rámci případové studie je zpracována SWOT analýza vycházející ze Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014 - 2020, přičemž faktory stanovené strategií jsou analyzovány z hlediska možností a limitů pro přeshraniční spolupráci.

Klíčová slova

přeshraniční spolupráce

regionální rozvoj

region

případová studie

příhraničí

Aš

Členění, cíl práce a metodika

Kapitoly teoretické části práce se zabývají následujícími tématy. V rámci charakteristiky regionu a regionalizace práce zkoumá region z hlediska administrativního a funkčního. Na základě monografie „Regionální rozvoj – teorie, aplikace, regionalizace“ Tomáše Krejčího a kolektivu z Mendelovy univerzity v Brně pojednává o regionálním rozvoji a souvisejících teoriích. Zejména zmiňuje teorii centrálních míst Waltera Christallera, ve které jde především o prostorové uspořádání a lokalizaci regionů a aplikuje ji přímo na případ ašského regionu. Dále pojednává o přeshraniční spolupráci obecně a uvádí jeden ze základních dokumentů, jímž je „Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními orgány. Další kapitola se zabývá přeshraniční spoluprací v rámci EU a projektovými aktivitami. Zejména v této části analyzuje strategické dokumenty, jako je „Evropa 2020“ a „Evropa pro občany 2014 – 2020“, a dále uvádí charakteristiky strukturálních fondů vztahujících se k přeshraniční spolupráci a v současné době nejvýznamnější prostředek pro financování, jímž je Evropská územní spolupráce (dříve Cíl 3). Krátce se práce věnuje též přeshraniční justiční a policejní práci.

Empirická část a případová studie diplomové práce začíná kapitolou týkající se charakteristiky ašského regionu. Město Aš představuje velmi specifický příklad spolupráce obce s přeshraničními partnery. Především jeho geografická poloha předznamenává určité aspekty této spolupráce. Ašský výběžek je obklopen německým příhraničím, ve kterém má město Aš několik partnerských měst. Dále ve spolupráci s nedalekým městem Selb vytvořilo strategický dokument, který zakládá budoucí spolupráci v mnoha oblastech (sociální, ekonomické...). V neposlední řadě realizuje s dalšími zahraničními partnery projekty v rámci dotačních titulů Evropské unie. Přeshraniční spolupráce probíhá taktéž skrze zájmové, nestátní neziskové organizace a orgány Policie České republiky.

Cílem diplomové práce je ukázat, do jaké míry přeshraniční spolupráce přispívá k posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu, kteří aktéři se na přeshraniční spolupráci nejvíce podílejí, jaké faktory mají vliv na její efektivitu a na jaké limity naráží realizace rozvojových projektů. Cílem teoretické části práce provedení analýzy teoretických koncepcí, které mají na přeshraniční práci vliv. Práce vymezuje pojem region a regionalizace s ohledem na Ašsko jako příhraniční region. Dále se zabývá teoretickými koncepcemi regionálního rozvoje souvisejícími s přeshraniční, jež rozpracovává monografie Mendelovy univerzity v Brně (Tomáš Krejčí a kol.) „Regionální rozvoj – teorie, aplikace, regionalizace. V závěru teoretické části zachycuje etapy vývoje přeshraniční spolupráce v Evropské unii, stěžejní

dokumenty týkající se regionálního rozvoje a přeshraniční spolupráce a související projektové aktivity.

Cílem empirické části práce je charakterizovat Ašsko z pohledu historického, geografického a regionálního rozvoje. Na charakteristiku regionu navazuje SWOT analýza založená na faktorech v oblasti ekonomického rozvoje, regionální konkurenceschopnosti, územní soudržnosti a environmentální soudržnosti stanovených ve „Strategii regionálního rozvoje ČR pro období 2014-2020“. Všechny údaje jsou navázány na statistická data týkající se ašského regionu a jsou v závěru vyhodnoceny v tabulce. Dále práce v návaznosti na teoretickou část zpracovává strategický dokument týkající se spolupráce Aše a Selbu. V neposlední řadě uvádí nejvýznamnější projekty realizované z finančních prostředků Evropské unie a nastiňuje možné perspektivy rozvoje regionu v návaznosti na další přeshraniční aktivity.

Diplomová práce má charakter případové studie a využívá hlavní teoretické koncepce vztahující se k regionálnímu rozvoji a horizontální spolupráci územních samospráv. Metodicky je práce založena na studiu dokumentů samosprávných orgánů a ostatních aktérů regionálního rozvoje. Doplnující informace byly získány prostřednictvím rozhovorů s představiteli samosprávy a dalších subjektů zapojených do přeshraniční spolupráce. Byla provedena SWOT analýza faktorů regionálního rozvoje Ašska. Dále byla v práci použita grafická podoba statistických údajů a obrazové znázornění lokace regionu.

Výsledky

Cílem diplomové práce „Přeshraniční spolupráce v rozvoji ašského regionu“ bylo ukázat, do jaké míry přeshraniční spolupráce přispívá k posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu, kteří aktéři se na přeshraniční spolupráci nejvíce podílejí, jaké faktory mají vliv na její efektivitu a na jaké limity naráží realizace rozvojových projektů. Práce byla rozdělena na teoretickou a empirickou část. Cílem teoretické části práce bylo provedení analýzy teoretických koncepcí, které mají na přeshraniční spolupráci vliv a cílem empirické části bylo poukázat na možnosti a limity rozvoje regionu za využití strategických dokumentů a rozhovorů s představiteli města.

Diplomová práce v první části nastiňuje Keatingova kritéria rozhodující o schopnostech obcí a regionů být aktérem a dále pomocí nich pomáhá objasnit úlohu přeshraniční spolupráce regionu. Dokládá, že obce a regiony jsou možným a relevantním aktérem, který může přeshraniční styky realizovat. Po absolvování rozhovorů s představiteli města Aše a nastudování příslušných strategických dokumentů s přesahem do přeshraniční spolupráce lze říci, že zdejší instituce vyvíjejí značné úsilí, aby do rozvojových aktivit regionu zapojily i přeshraniční partnery. Specifičnost regionu přitom spočívá v jeho jedinečné příhraniční poloze a relativně jasném ohraničení Ašským výběžkem, z legislativního hlediska je potom vymezeno svým katastrálním územím.

V rámci přeshraniční spolupráce se města a regiony obecně potýkají s hranicí jako bariérou. Na příkladu ašského regionu můžeme pozorovat nutnost realizovat přeshraniční spolupráci a vyrovnat se tak od počátku 90. let s některými efekty otevření hranic. Tato spolupráce probíhala například na úrovni spolupráce policejních orgánů, školských zařízení, ale také třeba formou dojížděky za prací. Postupem času lze vidět jistou proměnu od nutnosti přeshraniční spolupráce k řešení vzájemných disparit k její potřebě vzhledem k strategickému rozvoji území nebo například k získávání prostředků Evropské unie pro přeshraniční projekty.

Z pohledu historického a ekonomického bylo Ašsko s územím Německa vždy velmi propojené. Toto propojení zůstává patrné dodnes, zejména díky přeshraničním partnerským projektům a městům. Z pohledu geografického je Ašsko regionem periferním, ale práce vyvrací, že by zde pojem periferní mohl být slučován s příhraniční polohou regionu. Ačkoli příhraniční poloha představuje jisté limity, je zároveň i předpokladem rozvoje regionu s přesahem do příhraničí.

Z rozhovorů s představiteli Městského úřadu v Aši bylo zjištěno, že geografická poloha města je strategická ve vztahu k přeshraničním aktivitám hned z několika důvodů. Za prvé některé podnikatelské činnosti jsou v Aši z velké části orientovány na německou klientelu, což představuje ekonomickou výhodu pro zdejší podnikatele. Naopak limity představuje návštěvnost z hlediska turistiky a cestovního ruchu v Aši, neboť zde není dosud uspokojivě vybudována potřebná infrastruktura. Zde je potenciální výhodou vybudování cyklostezky vedoucí do Německa, vybudování sportovního areálu na vrchu Háj a případné založení obecně prospěšné společnosti, která by pokryla rozvoj turistiky, zejména pěší turistiky a specifického typu geoturistiky.

Za druhé v roce 2014 vznikl „Strategický plán spolupráce v příhraniční oblasti Aš – Selb“. Cílem strategického plánu je formou přeshraniční spolupráce zajistit udržitelný rozvoj území. Za třetí přeshraniční spolupráci a rozvoji regionu značně napomáhá realizace projektů s příspěvím finančních prostředků Evropské unie. Dosud vzniklo například „Centrum dětí a mládeže pro ochranu přírody a životního prostředí Hammerpark Plauen/lesopark Aš“, byl zrevitalizován Mikulášský vrch v Aši, byla vybudována přeshraniční cyklostezka, realizuje se spolupráce muzeí Mylau a Aš, dále vznikl „Park setkávání a sportu Aš – Fichtelberg“, „Park zážitků Bad Elster – Aš“ nebo z těch významnějších projektů „Jezdíme bezpečně společně“ a „Poznej svého souseda“. Významnou součástí přeshraniční spolupráce též tvoří spojení s partnerskými městy Aše, mezi něž patří Olešnice, Rehau, Plauen, Bad Elster, Marktbreit a Fichtelberg.

Přeshraniční spolupráce ašského regionu je velmi významná pro posilování místního a regionálního rozvojového potenciálu hned z několika důvodů. Prostorové uspořádání a lokalizace regionu na hranicích s Německem je velmi výhodná pro dojížděku místních obyvatel za prací do Německa, pro rozvoj turistických a podnikatelských aktivit na české straně hranic, pro rozvoj vzdělávání, zejména jazykových znalostí a pro realizaci společných projektů za příspěvím finančních prostředků Evropské unie. Mezi aktéry, kteří jsou pro rozvoj regionu důležití, patří zejména představitelé města Aše a dále také představitelé partnerských obcí a strategického partnera města Selb. Svoji roli hrají i neziskové organizace, do budoucna zejména představuje potenciál vytvoření neziskové organizace zaměřující se na rozvoj geoturistiky a s cílem přitáhnout zahraniční turisty a pracovat na rozvoji zdejšího přírodního a kulturního dědictví. Sama pracují na rozvoji cílů a strategie této neziskové organizace.

Nezbytnou součástí přeshraniční spolupráce jsou i policejní orgány, podnikatelské subjekty a do budoucna také subjekty spolupracující v rámci klastrů a podnikatelského inkubátoru (ten

je rovněž součástí návrhu strategie spolupráce Aše a Selbu). SWOT analýza poukázala na faktory, které představují limity a možnosti rozvoje regionu, a to i s přeshraničním přesahem. Mezi limity patří historie ekonomického vývoje regionu vzhledem k historické vazbě na Německo, nízká úroveň lidských zdrojů spojená s tzv. odlivem mozků, nízká úroveň zahraničních investic, výzkumu, vývoje a inovací, stárnutí populace na obou stranách hranice a nízká úroveň zdravotnických služeb a kultury. Naopak rozvojový potenciál do budoucna představuje poměrně kvalitní dopravní síť, kvalita sociálních služeb, územní soudržnost, stav životního prostředí, které je i předpokladem pro rozvoj cestovního ruchu a technická infrastruktura.

Seznam použitých zdrojů

ALDECOA, Francisco a Michael KEATING. Paradiplomacy in action: the foreign relations of subnational governments. Portland, OR.: F. Cass, 1999, 223 p. ISBN 07-146-8018-4.

BLAŽEK, Tomáš. Přehled teorií mezinárodních vztahů. 1. vyd. Editor Pavel Pšejja. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005, 160 s. Studie (Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav), sv. č. 36. ISBN 80-210-3837-3.

DOSTÁL, Vít a Michal KOŘAN. Paradiplomacie : teoretické uchopení v mezinárodních vztazích, politologii, evropských studiích a regionálním rozvoji. Regionální studia, Vysoká škola ekonomická v Praze, 2013, roč. 7, č. 2, s. 29-38. ISSN 1803-1471.

JEŘÁBEK, Milan, Jaroslav DOKOUPIL a Tomáš HAVLÍČEK. České pohraničí: bariéra nebo prostor zprostředkování?. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004, 296 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 80-200-1051-3.

KREJČÍ, Tomáš. Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace. 1. vyd. Brno, c2010. ISBN 978-807-3754-143.

Internetové zdroje:

AEBR. Cross-border cooperation - benefiting from borders. AEBR [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.aebr.eu/files/publications/CBC_Benefiting_from_Borders.pdf.

AEBR: History of AEBR. AEBR [online]. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.aebr.eu/en/profile/history.php>.

Aš: oficiální web města: projekty – EU. Aš: oficiální web města [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.muas.cz/projekty-eu/ds-8135>.

CzechInvest: Typy klastrů. CzechInvest [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/typy-klastru>.

Český statistický úřad: Obce Karlovarského kraje. Český statistický úřad [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: http://www.czso.cz/xk/redakce.nsf/i/obce_karlovarskeho_kraje.

Český statistický úřad: REG_HDP_O Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele. Český statistický úřad [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocenka.presmsocas>.

DOSTÁL, Vít a Vít HLOUŠEK. Jak zkoumat českou krajskou paradiplomacii? Koncepty, modely a aplikace na případ Jihomoravského kraje. Středoevropské politické studie [online]. 2014, XVI, č. 4 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=664>.

DRULÁK, Petr. Podíl obecních a krajských samospráv na zahraniční politice ČR [online] Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 2004 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/16390/RB_7_10_03.doc.

Euroregion Glacensis: Definice euroregionů. Euroregion Glacensis [online]. [cit. 2015-03-24]. Dostupné z: <http://www.euro-glacensis.cz/uvodem.html>.

European Commission: Evropa 2020: Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění. European Commission [online]. [cit. 2015-03-23]. Brusel, 2010. Dostupné z: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_CS_ACT_part1_v1.pdf.

Evropská rámcová úmluva o přeshraniční spolupráci mezi územními orgány. Úřad vlády České republiky [online]. 1980 [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <https://isap.vlada.cz/dul/cesty.nsf/91b9f824a0923e3bc1256dde0052230a/673c05a558563cf7802566d7002fff15?OpenDocument>.

Evropské strukturální a investiční fondy [online]. 2015 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Uvodni-strana>.

Evropský parlament: Justiční spolupráce v občanských věcech [online]. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.5.html.

Fakta a čísla o Evropské unii: Justiční spolupráce v trestních věcech. In: Evropský parlament [online]. 2013 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.12.6.html.

FRANK, Libor. Pojmy centrum a periferie v teorii Steina Rokkana a relevance jejich vymezení ve věku informačních technologií. CESPR: Středoevropské politické studie [online]. 2002, IV, č. 2-3 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <http://www.cepsr.com/index.php?ID=12>.

HRUŠKA, Lubor. Strategický plán spolupráce v příhraniční oblasti Aš - Selb [online]. Ostrava: PROCES - Centrum pro rozvoj obcí a regionů, s. r. o., 2014[cit. 2014-04-07]. Dostupné z: http://www.muas.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=52&id_dokumenty=230254.

Kritéria hodnocení území při nominaci na národní geopark. Národní geopark [online]. 2011 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCAQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.geology.cz%2Fnarodnigeoparky%2Fradangcr%2Fsmernice_geoparky_p1_cerven_2011kriteriahodnoc.doc&ei=uUMZVeOAMtLoaJLqgegI&usg=AFQjCNEMi3Ckj299jXXigeEI4J0Gi2D-GA&bvm=bv.89381419,d.d2s.

LAVIČKOVÁ, Irena. Krajské ředitelství policie Plzeňského kraje. Aktuality. Schwandorf. [online] [2010-11-05]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/schwandorf.aspx>.

LOJKÁSEK, Libor. Schengenský prostor, jeho percepce a vliv na česko-bavorské pohraničí [online]. Praha, 2010. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120007722/?lang=en>. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce RNDr. Miroslav Marada, Ph.D.. 2010

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014 - 2020. In: Strategie regionálního rozvoje ČR pro období 2014 - 2020 [online]. Praha, 2014 [cit. 2015-03-12]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Regionalni-politika/Koncepce-Strategie/Strategie-regionalniho-rozvoje-CR-2014-2020>.

Národní geopark [online]. 2015 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.geology.cz/narodnigeoparky>.

Partnerská města [online]. 2015 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.partnerskamesta.cz/>.

PIKNA, Bohumil. Základní terminologie oblasti justice a vnitřních věcí: Část V - Policejní spolupráce. Policejní akademie České republiky v Praze [online]. 2005 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.polac.cz/eu/zakl_term/cast_5.html.

Projekt Aš. [online]. [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://projektas.cz/wp/>.

PRUTSCH, Markus. EVROPSKÝ PARLAMENT. Evropa pro občany 2020. Brusel, 2012. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/JOIN/2012/495822/IPOL-CULT_NT%282012%29495822%28SUM01%29_CS.pdf.

Přeshraniční spolupráce v rámci Evropské unie. 2005. Dostupné z: http://www1.osu.cz/home/Rumpel/JEAN%20MONET/Texty/Preshranicni_spoluprace_text_Wilam.pdf.

Regionální informační servis: Stav přímých zahraničních investic v ČR a krajích. Regionální informační servis [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/liberecky-kraj/kraj/hospodarske-prostredi/prime-zahranicni-investice/>.

Správa železniční dopravní cesty [online]. 2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: www.szdc.cz/onas/casopisy/mz-201303.pdf.

ŠTOKOVÁ, Daniela. Postavení regionů v evropském integračním procesu [online]. Praha, 2012 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: http://www.vse.cz/vskp/show_evskp.php?evskp_id=29614. Diplomová práce. Vysoká škola ekonomická.

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru: Stabilní katastr. Ústřední archiv zeměměřičství a katastru [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://archivnimapy.cuzk.cz/>.

VRBATA, Milan. Historie města. Aš: oficiální web města [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.muas.cz/historie-mesta/d-225721>.

ZABLOUDILOVÁ, Monika. Politicko – demografický vývoj na Ašsku 1945 – 1948 [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2014-09-10]. Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/handle/11025/8345>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D.

Základní informace i vybraných územních celcích podle SLDB 2011: ČR, kraje, okresy, správní obvody ORP a obce. Český statistický úřad [online]. [cit. 2015-03-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/p/12000-13>.

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení). In: Sbírka zákonů. 15. 5. 2000.

Ziel3/Cíl 3 [online]. 2015 [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.ziel3-cil3.eu/cs/programm/>.